
Wstęp

Wschodnioznawstwo 2, 7-9

2008

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Wstęp

Tematy z zakresu badań wschodnich, przeżywając swego rodzaju renesans, cieszą się coraz większym zainteresowaniem zarówno w kręgu akademickim, jak i wśród zwykłych czytelników. Uczelnie prowadzą badania, otwierają specjalizacje wschodnioznawcze bądź nowe kierunki studiów, najczęściej orientalnych. „Najbardziej powszechnie akceptowana jest akademicka definicja orientalizmu, która egzystuje jeszcze w wielu amerykańskich instytucjach naukowych. Orientalistą jest według niej każdy, kto naucza, opisuje lub bada Orient zarówno na polu ogólnym, jak i szczegółowym, zarówno jako antropolog, jak i socjolog, historyk czy filolog, natomiast przedmiot jego badań to orientalizm. Obecnie specjaliści mniej chętnie używają tego terminu, zastępując go określeniami «studia orientalistyczne» lub «studia wschodnie», gdyż jest on zbyt ogólnikowy i niesie zbyt silne przypomnienie postawy właściwej kolonializmowi europejskiemu z dziewiętnastego i początku dwudziestego wieku”¹. Nie wszyscy badacze zgadzają się ze stwierdzeniem Edwarda W. Saida, znanego teoretyka orientalizmu, o kolonialnych konotacjach tego pojęcia². Redaktorzy tomu, dostrzegając problemy definicyjne „orientalizmu”, postulują używanie terminu „badania wschodnie” bądź „studia wschodnie”, zaś dyscyplinę nauki, gromadzącą wiedzę o Wschodzie, możemy nazywać „wschodnioznawstwem”. Nie oznacza to, że redaktorzy stawiają znak równości pomiędzy kategorią „orientalizm” a „badania wschodnie”.

Pomimo tego, że w polskiej literaturze przedmiotu oraz w nazwach specjalizacji akademickich coraz częściej pojawia się określenie „wschodnioznawstwo”, to w powszechnym obiegu nadal jest stosowane pojęcie „orientalistyka” – nauka o językach, dziejach i kulturze Wschodu³. W *Wielkiej Encyklopedii Powszechnej PWN* czytamy, że „orientalistyka – tradycyjna nazwa różnorodnego zespołu nauk o językach i kulturach (w tym archeologii, religii itd.) ludów Wschodu (z Afryką Północną)”⁴. Z kolei w *Encyklopedii Powszechnej „Gutenberga”* orientalistykę określa się jako naukę o ludach, językach i literaturach Wschodu, t.j. Azji i części Afryki (północno-zachodniej)⁵. W Encyklopedii „Brockhousa” orientalistykę także zdefiniowano jako naukę o orientalnych językach, literaturze i kulturze⁶. W obiegu naukowym

¹ E. W. Said, *Orientalizm*, (przekład M. Wyrwas-Wiśniewska), Poznań 2005, s. 30.

² Zob. Н. Макиннес, „Ориентализм”: эволюция понятия, Интеллектуальный Форум, 2002 год, 9 выпуск, if.russ.ru/2002/9/ponatij.html.

³ W. Kopaliński, *Słownik wyrazów obcych i obcojęzycznych*, Warszawa 1994, s. 368.

⁴ *Wielka Encyklopedia Powszechna PWN*, T. 8, Warszawa 1966, s. 300-3001.

⁵ *Encyklopedia Powszechna*, Wydawnictwo Gutenberga, T. XII, Kraków 1994, s. 17.

⁶ *Der Grosse Brockhaus*, T. 8, F.A. Brockhaus, Wiesbaden 1955, s. 597.

ukraińskich badaczy kategoria „orientalistyka” jest używana zamiennie z pojęciem „schodoznawstwo” – studiowanie języków, historii i kultury narodów Wschodu⁷. Termin „wschodnioznawstwo” (*wostokowiedienije*) – interdyscyplinarne studia na temat państw Wschodu⁸ – od dawna jest w obiegu także wśród rosyjskich naukowców. *Wostokowiedienije* (orientalistyka) to historycznie ukształtowana w Europie nauka, badająca kompleksowo historię, ekonomię, języki, literaturę, etnografię, sztukę, religię, filozofię, pamiątki materialnej i duchowej kultury Wschodu⁹.

Badania wschodnie bądź **wschodnioznawstwo** wymagają jednak pewnego usystematyzowania, szczególnie na gruncie nauk społecznych i humanistycznych. Wyraźnego określenia obszaru geograficznego i pola badawczego. Nie ulega wątpliwości, że będą to studia interdyscyplinarne z pogranicza nauk historycznych, prawnych, politycznych, ekonomicznych z wykorzystaniem dorobku geografii, etnologii oraz stosunków międzynarodowych, a także religioznawstwa i kulturoznawstwa. Przedmiotem badań nie będą już języki i ludy, lecz społeczeństwa i państwa regionu, w tym ich polityka wewnętrzna i międzynarodowa. W najbliższym czasie polskie ośrodki badawcze będą musiały się zmierzyć z tym wyzwaniem. Redaktorzy tomu uważają, że w porównaniu z „orientalistyką” termin „badania wschodnie” jest pojęciem szerszym. Po pierwsze, obejmującym całokształt problematyki związanej ze studiami wschodnimi (interdyscyplinarny charakter), zaś po drugie, do problematyki wschodniej możemy zaliczyć studia nad krajami Europy Wschodniej, które nie są zaliczane do Orientu.

Wydanie tomu *Wybrane problemy badań wschodnich* spotkało się z zainteresowaniem środowisk akademickich, dlatego redaktorzy postanowili utrzymać dotychczasową formułę nieoficjalnej serii wydawniczej „Wschodnioznawstwo” oraz konwencję pracy. Większość artykułów mieści się w zakresie nauk politycznych i stosunków międzynarodowych, dlatego zasadny jest dwuczłonowy tytuł pracy *Badania wschodnie. Polityka wewnętrzna i międzynarodowa*.

W pierwszym dziale, traktującym o polityce wewnętrznej, Czytelnik znajdzie interesujące artykuły poświęcone problematyce obywatelstwa w państwach WNP (Łarysy Leszczenko), repatriantów w Kazachstanie (Nadieżdy Zawałko i Sanii Nurgalijewoj), a także sprawom gruzińskim, przemianom polityczno-społecznym po „rewolucji róż” (Sintija Smite i George Tarkhan-Mouravi) oraz stosunkom państwo – Kościół (Tomasz J. Szyszlak). Na przełomie lat 2007/2008 w Federacji Rosyjskiej mieliśmy do czynienia z kolejnym cyklem elektorальnym. Wybory w Rosji już nie wywołują tyle emocji co w la-

⁷ *Encykłopedija ukrajinoznawstwa*, pod red. W. Kubijowycza, T. 5, Lwiv 1996, s. 1870.

⁸ S. Ożegow, N. Szwiedowa, *Tołkowyj słowar' ruskogo jazyka*, Moskwa 2002, s. 99.

⁹ *Bolszaja sowietskaja encykłopedija*, pod red. A. Prochorowa i in., T. 5, Moskwa 1971, s. 389.

tach 90., dlaczego tak się dzieje, tłumaczy artykuł poświęcony „demokracji sterowanej” w FR (Paweł Usow). W kręgu studiów politycznych nad współczesną Rosją mieści się artykuł Jerzego Pyki, *Fenomen Michaiła Chodorkowskiego. Wzlot i upadek Jukosu*. Nie mniej interesująca jest problematyka białoruska przedstawiona w artykułach poświęconych społecznemu odbiorowi prezydentury Aleksandra Łukaszenki (Rafał Czachor). Problematykę narodowościową na obszarze Europy Środkowo-Wschodniej reprezentują czeski badacz Roman Baron, opisując stereotypy Czechów i Polaków, Michał Lubicz Miszewski, przedstawiając wzajemne stosunki Polaków i Słowaków, oraz Anna Jagiełło, poruszając problem mniejszości węgierskiej w Serbii.

W dziale polityka międzynarodowa i bezpieczeństwa uwadze Czytelnika przedstawiamy interesujące artykuły z zakresu stosunków UE z Izraelem (Joanna Dyduch) oraz z Federacją Rosyjską (Lidia Niedośpiał). Ciesząca się ostatnimi czasy dużym zainteresowaniem problematyka chińska jest reprezentowana przez Łukasza Firmantego, przedstawiającego wybrane problemy polityki bezpieczeństwa Chińskiej Republiki Ludowej. Z nie mniejszym zainteresowaniem w Polsce spotykają się prace poświęcone państwom Azji Środkowej. W niniejszym tomie dwa artykuły poświęcono uwarunkowaniom geopolitycznym Kazachstanu (Grzegorz Tokarz) oraz polityce bezpieczeństwa Astany (Walenty Baluk). Polityka zagraniczna Ukrainy, strategicznego partnera Polski, znajduje się zawsze w polu zainteresowania młodych badaczy. Tym razem podejmuje ją Yana Prystupa, urodzona na Ukrainie absolwentka i doktorantka Uniwersytetu Wrocławskiego.

W dziale myśl polityczna umieszczono artykuł Olgi Chrebor poświęcony koncepcjom geopolitycznym Dmytra Doncowa. Bogatą propozycję przedstawiamy w dziale recenzji, gdzie można zapoznać się z omówieniem prac z zakresu problematyki białoruskiej (Zdzisław J. Winnicki), bałkańskiej (Anna Jagiełło) i bliskowschodniej (Jarosław Jarząbek). W dziale dokumenty umieszczono akt normatywny regulujący stosunki państwo – Kościół w Gruzji (Tomasz J. Szyszlak) oraz *Koncepcję bezpieczeństwa narodowego* tegoż państwa (Rafał Czachor).

Oddając kolejny tom do rąk Czytelnika, mamy nadzieję, iż będzie stanowił on kolejny krok w badaniach nad współczesną problematyką wschodnią. Służył pomocą pracownikom naukowym i studentom w realizacji programu dydaktycznego, zaś politycy będą sięgać do tego tomu jako swego rodzaju analizy bieżących wydarzeń.

Redaktorzy